

Үльгэр тухай ойлгосо

Арадай аман зохёол

Буряад литература, 6-дахи анги

Үльгэр гэжэ юуб?

- Арадай дундаһаа гараһан баатарнууд тухай;
- Тэдэнэй баатаршалганууд тухай;
- Хэмжээгээрээ ехэ;
- Түхэлөөрөө ехэнхидээ шүлэглэмэл;
- Арадай аман зохёол;
- Эпос (греч.) – үгэ, хөөрэлгэ;
- Үльгэршэд үльгэр түүрээдэг.

Үльгэршэд

Аполлон Тороев (1893 - 1982)

Маншуд Имегенов (1849-1909)

Папа Тушемилов (1877-1954)

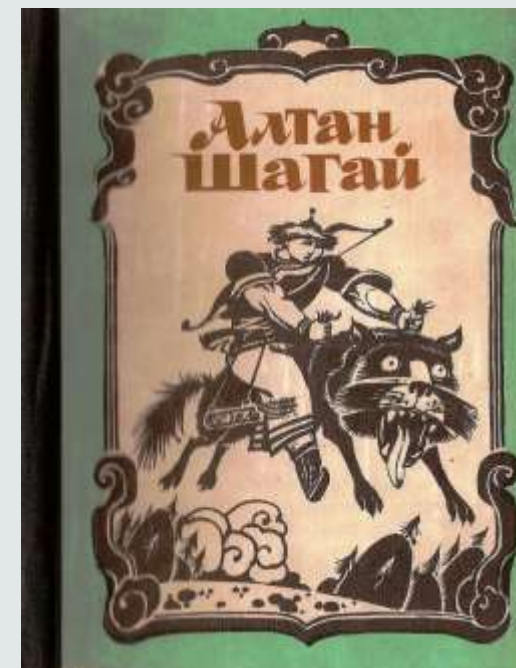
Пёохон Петров (1866-1943)

Александр Васильев (1887 - 1945)

Буряад арадай үльгэрнүүд

- <https://soundcloud.com/liza-hundaeva/ahzmfjm2ofuw>

Үльгэрэй герой

мэргэн үнэн сэхэ

хүсэтэй

зоригтой

эрэлхэг

найн сэдхэлтэй

Эхэ орондоо дуратай

сэсэн

Үльгэрэй сюжет

1. Оролто
2. Гэрhээн гаралга
3. Мангадхайтай тулалдаан
4. Геройн үхэл
5. Геройн бэеые хээрэдэ табилга
6. Дүү басаганайнь гэрhээн гаража ошолго
7. Гэрлэлгэ
8. Гэртээ бусалга
9. Геройе амидыруулга
10. Дүү басаганайнь ой руу ошолго
11. Тугасхал

Оцн. 1980 г.

Аламжи Мэргэн отправившись в поход сражается и побеждает многоголового чудовища мангадхая. Последний неоднократно разорял его удельные владения.

“Аламжа Мэргэн”

1-дэхи бүлэг

Аламжа Мэргэн хүбүүн
Агуу Гоохон дүүхэй хоёрой
түрэнэн гараһан тухай

“Аламжа Мэргэн”

2-дохи бүлэг

Аламжа Мэргэн хүбүүнэй
Хоёр Зутан абганар тухай

“Аламжа Мэргэн”

3,4-дэхи бүлэгүүд

Аламжа Мэргэн
хүбүүнэй Ягша Хара
абгайтай дайралдаһан
тухай

Шаргалдайн Шара замбида горьё улаан нюдэтэй,
гушан гурбан толгойтой, яһан хоёр эбэртэй Ягша
Хара абгай

1. Аламжа Мэргэн Ягша Хара абгайтай “гарай хүсөөр гасалсаба, хүлэй хүсөөр хүшэлсэбэ” (барилдана).
2. Удаань харбалсажа үзэбэ.
3. Ягша Хара абгайн хүлдэ хүнэһэн хонгор галуун соо байна.
4. Эсэгэ Малаан тэнгэриһээ хоёр нохойн гүлгэ асаржа, Ягша Хара абгайе диилэхэ арга хэрэгтэй.
5. Аламжа Мэргэн Ягша Хара абгайе диилэбэ.

*Аламжа Мэргэнэй
шэдитэ морин*

*Наян алда бээтэй,
Найман дэлим шэхэтэй,
Дүрбэн хара туруутай
Нарихан шарга морин.*

*Ара ехэ дайдада,
Наян найман нахидта,
Найман дүрөө дэлхэйдэ
Түрэнэн гараһан
түүхэтэйлби,
Түлиһэн гал
гуламтатайлби,
Аламжа Мэргэн алдартайб,
Агуу Гоохон дүүхэйтэйб.*

1. Аламжа Мэргэниие хоёр абганарынь хорложо алаа.
2. Агуу Гоохон Далай баян хаанда ошобо.
3. Агуу Гоохон эрэ хүнэй түхэлдэ ороо.
4. Агуу Гоохон Булад Хуурайе абажа, нютагаа бусаа.

“Аламжа Мэргэн”

5-8 бүлэгүүдэй
удха

“Үхэнэн хүниие амидыруулдаг, үгырһэн хүниие баяжуулдаг Булад Хуурай хүүхэн”

Булад хуурай басаган
Аламжа Мэргэн хүбүүнэй
бэеые янза хэбээрнь
табижа, халюун ута
хамсыгаар, булган ута
хамсыгаар нэбижэ, орой
дээрэнь үлээжэ, шанаа
дээрэнь үдхэлжэ
амидыруулба.

“Аламжа Мэргэн”

9-дэхи бүлэг

Булад Хуурай
хүүхэнэй Аламжа
Мэргэн хүбүүе
амидыруулһан
тухай